МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «Проблеми та перспективи розвитку ринку страхових послуг в Україні»

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМДЗ-24-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністтю»

_____ Шмаргун Тетяни Олександрівни_____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Онишко Світлана Василівна, д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ Чуницька Ірина Іванівна, д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «22» січня 2026 № 7

Завідувач кафедри _____ Гудзь Олена Євгенівна, д.е.н., професор

Ірпінь – 2026

Реєстрація № 26 06.12.2025 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки _____ 03.11.2025 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 85 б. 09.02.2026 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Шолойко А.С.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:
_____ Окишко С.В
(підпис) (ініціали, прізвище)
_____ Діденко Л.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)
_____ Чуницька І.І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	**від 0 до 10**			Онищко С.В.
2. Роздатковий матеріал	**від 0 до 5**			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	**від 0 до 25**			
4. Апробація (участь у конференціях)	**від 0 до 10**			
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**			

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - _____ балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
85 б	B	4 (добре)	09.02.2026	Шолойко А.С. Онищко С.В. Діденко Л.В. Чупилка І.І.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	**A**	**5 (відмінно)**
80-89	**B**	**4 (добре)**
70-79	**C**	
60-69	**D**	**3 (задовільно)**
50-59	**E**	
35-49	**FX**	**2 (незадовільно)**

Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра фінансових ринків та технологій
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

Затверджую
Завідувач кафедри фінансових ринків
та технологій
_____Олена БЕРЕСЛАВСЬКА
«18» листопада 2024

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувачу вищої освіти
Шмаргун Тетяні Олександрівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту)
Проблеми та перспективи розвитку ринку страхових послуг в Україні
Затверджена наказом ректора від 23.12.2024 р. № 1888

2. Строк здачі закінченої роботи 03.11.2025 р. - 05.12.2025 р.

3. Мета роботи полягає в комплексній оцінці сучасних тенденцій функціонування ринку страхових послуг України та обґрунтуванні перспектив його подальшого розвитку в умовах трансформаційної економіки та воєнного стану.

Об'єктом дослідження є ринок страхових послуг України та світу.

Предметом дослідження виступають теоретичні, методичні та прикладні засади розвитку й функціонування ринку страхових послуг України, адаптації до зовнішніх викликів та формування стратегічних напрямів зміцнення національної страхової системи в сучасних умовах.

Орієнтована база дослідження аналітичні, статистичні та нормативні джерела, що відображають сучасний стан і тенденції розвитку страхового ринку України. Зокрема, використано офіційні дані НБУ, фінансову звітність страхових компаній, законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність у сфері страхування, до бази дослідження включено наукові праці, які висвітлюють теоретичні та практичні аспекти функціонування страхових ринків.

4. Вихідні дані до роботи: статистичні матеріали НБУ щодо діяльності страхових компаній, дані Ліги страхових організацій України, законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють сферу страхування, а також наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, використано дані про динаміку страхових премій у довоєнний період, що дозволило здійснити порівняльний аналіз та оцінити вплив воєнного стану на функціонування страхового ринку України.

5. Перелік графічного матеріалу: 3 рисуник, 4 таблиці, 2 додатки.

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

У першому розділі систематизовано підходи до визначення сутності характеристик платіжних систем. Розкрито методологію дослідження картко платіжних систем в Україні, охарактеризовано теоретичні засади їх функціонуванн

У другому розділі здійснено аналіз сучасного стану карткових платіжних сис в Україні. Визначено ключових учасників ринку, їх ролі та функції. Досліджено осно тенденції розвитку, включаючи вплив технологічних інновацій, цифровізації та зм законодавчому регулюванні.

У третьому розділі знайдено проблеми розвитку карткових платіжних систе Україні. Визначено перспективні напрями вдосконалення інфраструктури, підвище безпеки та ефективності карткових операцій. Сформовано прогноз розвитку найближчі роки з очікуваними результатами.

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	Підготовка 100% кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	30.09.2025 р.	30.09.2025
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	31.10.2025 р.	31.10.2025
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	11-24.12.2025 р.	11-24.12.202 р.
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	24-30.12.2025 р.	24-30.12.202 р.
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-05.01.2026 р.	02-05.01.202 р.
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	03.11.2025 р.-05.12.2025 р.	03.11.2025 р 05.12.2025
7	ЗАХИСТ	09-11.02.2026 р.	09-11.02.2026 р.

8. Дата видачі завдання _____

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту) _____ Онишко С.В
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ Чуницька І.І.
(підпис) (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Шмаргун Т.О.
(підпис) (прізвище, ініціали)

РЕЦЕНЗІЯ
на випускну кваліфікаційну роботу (проєкт) здобувачки вищої освіти Державного податкового університету Шмаргун Тетяни Олександрівни на тему: «Проблеми та перспективи розвитку ринку страхових послуг в Україні»

Робота спрямована на дослідження актуальних питань сучасного розвитку ринку страхових послуг в Україні, виявлення ключових проблем його функціонування та визначення перспектив подальшого розвитку в умовах економічної нестабільності, воєнного стану й трансформаційних змін фінансової системи. Актуальність обраної тематики обумовлена посиленням ролі страхування у забезпеченні фінансової стійкості, захисті майнових інтересів суб'єктів господарювання та населення, а також необхідністю підвищення рівня довіри до страхових компаній.

Кваліфікаційна робота відзначається логічним і структурованим підходом до аналізу теоретичних і практичних аспектів розвитку ринку страхових послуг. Авторкою ґрунтовно розкрито економічну сутність страхових послуг, досліджено понятійний апарат страхового ринку та узагальнено зарубіжний досвід функціонування страхових систем із визначенням можливостей його адаптації в Україні. Структура роботи є чіткою та послідовною: сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, що забезпечує логіку викладу матеріалу. Теоретичний огляд базується на працях вітчизняних і зарубіжних науковців, а також на аналізі нормативно-правового регулювання страхового ринку. У роботі використано методи аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, узагальнення та систематизації, що дало змогу отримати аргументовані висновки. Значну увагу приділено аналізу сучасного стану ринку страхових послуг в Україні та впливу воєнного стану на його функціонування.

Сильні сторони роботи. Кваліфікаційна робота характеризується високим рівнем актуальності та практичної спрямованості. Авторка продемонструвала належний рівень теоретичної підготовки, уміння працювати з науковими джерелами та нормативно-правовими актами, а також здатність системно аналізувати проблеми страхового ринку. Перевагою роботи є комплексний підхід до дослідження проблем і перспектив розвитку ринку страхових послуг, поєднання теоретичних положень із практичним аналізом сучасних тенденцій.

Особливої уваги заслуговує аналіз впливу воєнного стану на функціонування страхового ринку, а також обґрунтування перспектив його розвитку з урахуванням цифровізації, впровадження фінансових технологій та вдосконалення державного регулювання. Запропоновані висновки та рекомендації мають прикладний характер і можуть бути використані у практичній діяльності страхових компаній та органів державного регулювання.

Недоліки та зауваження. Поряд із позитивною оцінкою роботи доцільно зазначити, що дослідження могло б бути поглиблене шляхом використання більш актуальних статистичних даних та розширення кількісного аналізу окремих сегментів страхового ринку. Зазначені зауваження мають рекомендаційний характер і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Загальні висновки та оцінка роботи. Кваліфікаційна робота є завершеним, самостійно виконаним науково-практичним дослідженням, здійсненим на належному теоретичному та методичному рівні. Вона відповідає вимогам, що висуваються до випускних кваліфікаційних робіт, а авторка продемонструвала достатній рівень фахової підготовки та аналітичних умінь. Робота заслуговує на позитивну оцінку, а її авторка – на присвоєння відповідного освітнього ступеня.

Рецензент: Полюхович Андрій Геннадійович, директор ТОВ «КУА «ВЕНТУРІКО»

_____ _____ Полюхович А.Г.

Підпис, МП П.І.П.

«___» _____ 20___ р.

Відгук
керівника випускної кваліфікаційної роботи
на тему: «Проблеми та перспективи розвитку ринку страхових послуг в Україні»
Шмаргун Тетяни Олександрівни

Аналіз ринку страхових послуг є предметом численних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, що викликано особливим місцем страхування у забезпеченні соціально-економічної стабільності та розвитку держави. У звязку з цим ринок страхових послуг в Україні стикається з низкою структурних та соціально-економічних проблем, серед яких низький рівень довіри населення до страхових компаній, обмежена платоспроможність населення та недостатньо розвинена інфраструктура. Ключовою умовою зміцнення ринку є вдосконалення державного регулювання та забезпечення прозорості діяльності страхових компаній. Це обумовлює підвищений інтерес до теоретичних і практичних аспектів сучасних тенденцій розвитку ринку страхових послуг в Україні.

У зв'язку з цим представлена кваліфікаційна робота, метою якої є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення функціонування та розвитку ринку страхових послуг в Україні, представляє науковий і практичний інтерес.

У дипломній роботі узагальнено економічну сутність та основні риси вихідних понять ринку страхування, розкрито механізми трансформації ринку страхових послуг в Україні та зарубіжний досвід страхування. Другий розділ присвячено аналізу сучасного стану та основних тенденцій функціонування ринку страхових послуг в Україні. Значна частина аналізу присвячена функціонуванню ринку страхових послуг в Україні в умовах воєнного стану. Це дозволило автору у третьому розділі окреслити перспективи розвитку страхового ринку. Зроблено висновок, що ключовими рушіями розвитку ринку є цифровізація, інтеграція в європейський фінансовий простір, співпраця з державними інституціями та адаптація кращих світових практик.

Здобувач вищої освіти Шмаргун Тетяна Олександрівна. проводила роботу згідно графіку. Робота виконана самостійно, в повному обсязі у відповідності до чинних вимог, рекомендується до захисту з оцінкою «добре».

Керівник випускної кваліфікаційної роботи _____ С. Онишко

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Шмаргун Тетяни Олександрівни після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «22» 01 2026 № 7 допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ Олена Гудзь

АНОТАЦІЯ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретико-методичних засад функціонування ринку страхових послуг, аналіз проблем його розвитку в Україні та обґрунтування перспективних напрямів удосконалення страхового ринку в сучасних умовах.

У роботі, згідно з метою, варто розкрити сутність та економічний зміст страхових послуг, проаналізувати зарубіжний досвід розвитку страхування та можливості його використання в Україні. Дослідити етапи становлення законодавчого та нормативно-правового регулювання страхового ринку України, визначити особливості функціонування ринку страхових послуг та оцінити вплив воєнного стану на діяльність страхових компаній. На основі проведеного аналізу виявити ключові проблеми розвитку страхового ринку та обґрунтувати перспективні напрями його подальшого розвитку.

Результати дослідження можуть бути використані у процесі удосконалення державного регулювання страхового ринку та в практичній діяльності страхових компаній з метою підвищення їх фінансової стійкості й забезпечення стабільного розвитку.

Ключові слова: страхові послуги, страховий ринок, проблеми розвитку, перспективи розвитку, страхові компанії, державне регулювання, воєнний стан.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2025

Рік захисту роботи: 2026

ABSTRACT

PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE INSURANCE SERVICES MARKET IN UKRAINE

The purpose of the qualification work is to generalize the theoretical and methodological foundations of the functioning of the insurance services market, analyze the problems of its development in Ukraine, and substantiate promising directions for improving the insurance market under modern conditions.

The paper reveals the essence and economic content of insurance services, analyzes foreign experience in the development of insurance markets and the possibilities of its application in Ukraine. The stages of formation of legislative and regulatory regulation of the insurance market of Ukraine are examined, the peculiarities of the functioning of the insurance services market are determined, and the impact of martial law on the activities of insurance companies is assessed. Based on the conducted analysis, the key problems of the insurance market development are identified and promising directions for its further development are substantiated.

The results of the study can be used to improve state regulation of the insurance market and in the practical activities of insurance companies in order to increase their financial stability and ensure sustainable development.

Keywords:

insurance services, insurance market, development problems, development prospects, insurance companies, state regulation, martial law.

Year of completion of the qualification work: 2025.

Year of defense: 2026.

ЗМІСТ

ВСТУП.....2

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ 4

РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ 4

1.1. Сутність поняття страхових послуг 4

1.2. Зарубіжний досвід у сфері страхування та можливості його використання в Україні.....7

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ 17

РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ 17

2.1. Етапи становлення законодавчого та нормативого регулювання страхового ринку України 17

2.2. Особливості функціонування ринку страхових послуг в Україні та вплив воєнного стану на нього.....22

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ 30

УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 30

ВИСНОВКИ 38

Список використаної літератури ..... **Error! Bookmark not defined.**

ВСТУП

Ринок страхових послуг в Україні стикається з низкою структурних та соціально-економічних проблем, серед яких низький рівень довіри населення до страхових компаній, обмежена платоспроможність населення та недостатньо розвинена інфраструктура. Водночас, сучасні тенденції розвитку свідчать про значний потенціал цього ринку, обумовлений впровадженням цифрових технологій, підвищенням фінансової грамотності населення та розширенням спектру страхових продуктів. Ключовою умовою зміцнення ринку є вдосконалення державного регулювання та забезпечення прозорості діяльності страхових компаній.

Світовий досвід демонструє, що інтеграція страхування з фінансовими технологіями може суттєво підвищити ефективність функціонування галузі та сприяти її стабільному розвитку. Аналіз наукових джерел і практик дозволяє розробити ефективні стратегії для подальшого розвитку страхового ринку в Україні.

Аналіз ринку страхових послуг є предметом численних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Особливу увагу приділено формуванню понятійного апарату, зокрема визначенню термінів "страховий ринок", "ринок страхових послуг" та "ринок страхування". Ці питання досліджували такі вчені, як О. М. Віленчук, Н. М. Внукова, Ю. В. Городніченко, Л. М. Горбач, А. В. Криворучко, С. С. Осадець, Н. В. Приказюк, О. Б. Пономарьова, Я. П. Шумелда та інші. Їхні роботи охоплюють різні аспекти функціонування страхового ринку, його структуру, основні тенденції розвитку та особливості державного регулювання.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення функціонування та розвитку ринку страхових послуг в Україні. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- Розкрити сутність та ключові характеристики ринку страхових послуг;
- Проаналізувати сучасний стан розвитку ринку страхових послуг в Україні;
- Визначити перспективні напрямки формування та розвитку ринку страхових послуг з урахуванням сучасних тенденцій та світового досвіду.

Об’єктом дослідження виступає процес розвитку ринку страхових послуг в Україні. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів функціонування та розвитку ринку страхових послуг.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

1.1. Сутність поняття страхових послуг

Ринок страхових послуг є невід'ємною складовою фінансової системи України та відіграє важливу роль у забезпеченні соціально-економічної стабільності та розвитку держави. Він представляє собою специфічний сектор економіки, який формується як складна система економічних відносин між страховиками, страхувальниками та іншими учасниками у процесі купівлі та продажу страхових продуктів.

Сутність ринку страхових послуг полягає у наданні страхового захисту фізичним та юридичним особам від різноманітних ризиків, що можуть виникнути у процесі їх життєдіяльності та господарської діяльності. Досягнення цієї мети відбувається через перерозподіл ризиків між учасниками ринку та формування страхових фондів, які використовуються для компенсації збитків у разі настання страхових випадків [8].

Функціонування ринку страхових послуг базується на принципах добровільності, конкуренції, прозорості та взаємної відповідальності всіх його учасників. Особливістю цього ринку є специфічний характер страхових послуг, оскільки їх споживча вартість реалізується лише у разі настання страхового випадку. Така специфіка зумовлює необхідність впровадження особливих механізмів регулювання та нагляду за діяльністю страхових компаній з метою забезпечення їх фінансової стійкості та платоспроможності.

Ринок страхових послуг виконує низку ключових функцій, які сприяють стабільному розвитку економіки та підвищенню добробуту населення (рис. 1.1). Серед них варто виділити страхову, економічну, соціальну та фінансову

функції, що забезпечують ефективний захист від ризиків і сприяють стабільності фінансової системи загалом.

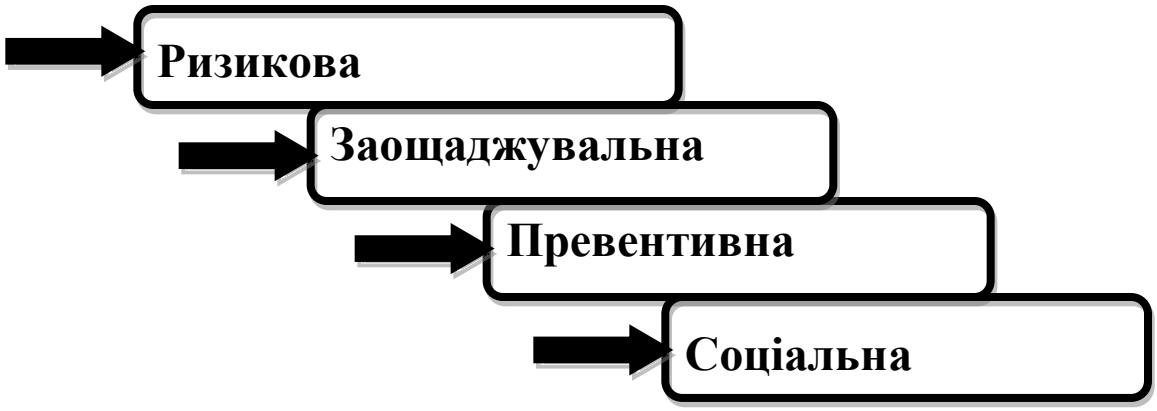

Рис. 1.1. Функції ринку страхових послуг

Джерело: розроблено на основі [8].

Серед основних функцій ринку страхових послуг слід виділити ризикову, яка полягає у перерозподілі ризиків між учасниками страхового ринку; заощаджувальну, що забезпечує акумуляцію коштів страхувальників та їх подальше інвестування в економіку; превентивну, спрямовану на попередження та мінімізацію можливих збитків; а також соціальну, яка сприяє підвищенню рівня соціального захисту населення.

Попит і пропозиція є ключовими факторами, що визначають функціонування ринку страхових послуг. Попит на страхування формується під впливом різноманітних економічних, соціальних та правових чинників. Основними споживачами страхових послуг виступають фізичні особи, підприємства та державні установи, які прагнуть захистити себе від фінансових ризиків. На рівень попиту впливають такі фактори, як рівень доходів населення, обізнаність про страхові продукти, законодавчі вимоги, демографічні тенденції та загальна економічна ситуація. У кризові періоди попит може знижуватися через скорочення доходів, тоді як підвищення фінансової грамотності та державна підтримка сприяють його зростанню [9].

Пропозиція на ринку страхових послуг формується страховими компаніями, які розробляють різноманітні страхові продукти відповідно до потреб клієнтів. Обсяг та структура пропозиції залежать від рівня конкуренції, фінансової стійкості страховиків, рівня їх капіталізації та доступності перестрахування. Значну роль відіграє інноваційний розвиток страхової галузі, зокрема впровадження цифрових технологій, що спрощує доступ до страхових продуктів та підвищує ефективність їх надання [9].

Баланс між попитом і пропозицією є визначальним для стабільності ринку страхових послуг. Якщо пропозиція перевищує попит, страхові компанії змушені знижувати ціни або вдосконалювати умови страхування. Водночас дефіцит пропозиції може призвести до підвищення вартості страхових полісів або зменшення доступності окремих видів страхових продуктів. Тому ефективне функціонування ринку страхових послуг значною мірою залежить від здатності страховиків адаптуватися до змінних умов ринку та потреб споживачів.

Важливою складовою ринку страхових послуг є його інфраструктура, яка охоплює різноманітні інститути та організації, що забезпечують стабільне та ефективне функціонування ринку. До них належать страхові та перестрахові компанії, страхові посередники (агенти та брокери), актуарії, аудитори, оцінювачі ризиків, а також державні регулятори та саморегулівні організації. Кожен із цих учасників виконує специфічну роль у забезпеченні ефективної роботи страхового ринку.

Страхові компанії є ключовими гравцями, оскільки безпосередньо надають страхові послуги, розробляють страхові продукти та формують страхові резерви. Перестрахові компанії забезпечують додатковий захист страховиків, приймаючи на себе частину їхніх ризиків. Страхові посередники відіграють важливу роль у просуванні страхових продуктів та встановленні взаємозв’язків між страховиками та страхувальниками (рис. 1.2).

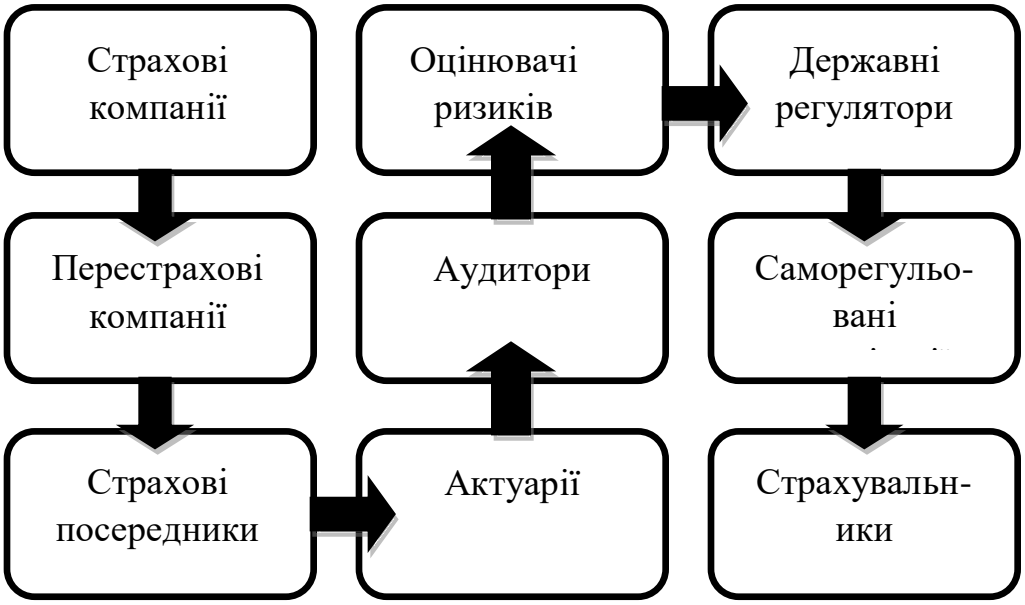

Рис. 1.2. Основні учасники ринку страхових послуг

Джерело: розроблено на основі [8].

1.2. Зарубіжний досвід у сфері страхування та можливості його використання в Україні

Запозичення зарубіжного досвіду у сфері страхування є важливим та результативним кроком для вирішення актуальних проблем, з якими стикається галузь на сучасному етапі розвитку. Аналіз і адаптація найуспішніших практик країни з розвиненими страховими ринками дозволяють удосконалити як нормативно-правове забезпечення, так і внутрішні бізнес-процеси страхових компаній. Використання інноваційних технологій і цифрових рішень, що вже ефективно функціонують за кордоном, здатне суттєво підвищити прозорість, оперативність та якість страхових послуг.

Також вивчення міжнародного досвіду у сферах ризик-менеджменту, регулювання діяльності страховиків, захисту прав споживачів та врегулювання спорів сприяє адаптації національної системи страхування до сучасних вимог ринку. Страхування виступає невід'ємним елементом соціально-економічної

структури кожної країни, а накопичений людством досвід у галузі страхового захисту забезпечує соціальну стабільність і економічну безпеку суспільства. У багатьох державах цей досвід активно застосовується для вдосконалення національних страховий систем.

Оскільки страхування є соціальною необхідністю, воно потребує чіткого правового регулювання. Нормативне закріплення основ страхування створює систему прозорих правил і стандартів для учасників ринку, забезпечує відповідальність сторін та формує справедливі взаємовідносини між страховиками і страхувальниками.

Європейський ринок страхових послуг являє собою складну, багаторівневу систему взаємодії національних та регіональних ринків, для якої характерні такі ключові тенденції:

1. оновлення традиційних форм і видів страхування з орієнтацією на розроблення нових страхових продуктів, здатних покривати зростаючі сучасні ризики, зокрема політичні (загроза тероризму), військові, катастрофічні, інформаційні та інші.

2. модернізація страхової діяльності та активне впровадження IT-технологій у роботу страховиків і страхових посередників. Це включає автоматизацію управління бізнес-процесами, використання аутсорсингу для зниження операційних витрат, розширення та диверсифікацію каналів продажу страхових продуктів.

3. зростання культури споживання страхових послуг, що зумовлює підвищення вимог клієнтів до якості, функціональності та гнучкості страхових продуктів, а також стимулює страхові компанії вдосконалювати свої пропозиції.

4. зміна споживчих пріоритетів та посилення інтересу населення до накопичувальних програм страхування життя, які виступають інструментом довгострокових фінансових заощаджень.

5. стандартизація та уніфікація діяльності страхових компаній відповідно до принципів International Association of Insurance Supervisors, рекомендацій Solvency II та вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності, що забезпечує підвищення прозорості, стабільності та надійності страхового сектору Європи.[4]

Регуляторні органи багатьох країн вимагають від страховиків впровадження програмного забезпечення, яке забезпечує контроль за ключовими аспектами діяльності, зокрема управління ризиками та дотриманням ринкової дисципліни. Це потребує значних фінансових витрат, тому великі компанії отримують переваги над меншими. Водночас такі інвестиції є доцільними, оскільки підвищують ефективність, прибутковість та підтверджують платоспроможність компаній [5].

Франція є однією з найрозвиненіших країн Європи у сфері страхування. Її страховий ринок характеризується високим рівнем диверсифікації: від страхування життя до автострахування, майнового та страхування відповідальності. На ринку працюють як великі міжнародні компанії (AXA, CNP Assurances), так і регіональні страховики.

Регулювання здійснюється Національним банком Франції через орган ACPR, який забезпечує контроль за фінансовою стійкістю страховиків та захистом споживачів. Основним нормативним документом є Кодекс страхування (Code des Assurances), що визначає вимоги до ліцензування, капіталу та діяльності компаній. У Франції добре розвинена система соціального страхування, що включає медичне, пенсійне та страхування на випадок безробіття [17].

Французькі страховики активно впроваджують цифрові технології — онлайн-страхування, мобільні додатки, електронні сервіси. Також у країні функціонує потужний ринок перестрахування, що дозволяє компаніям ефективно розподіляти ризики.

Страхові компанії у Франції можуть діяти у формах акціонерних товариств або товариств взаємного страхування (мінімум 500 учасників). Найпоширеніші види наведені в Табл.1.1

Таблиця 1.1.

Основні організаційно-правові форми страхових компаній у Франції

Тип компанії	***Характеристика***
Société Nationales	Акціонерні компанії з державою як основним або єдиним акціонером.
Тонтіни	Створюються на визначений строк та займаються особистим страхуванням.
Каси страхування сільського господарства	Взаємні товариства, що покривають аграрні ризики.
Клуби «Protection and Indemnity»	Взаємне страхування цивільної відповідальності власників морських суден.

Джерело: розроблено на основі [5].

Японський страховий ринок є одним із найбільших у світі — він стабільно посідає друге місце після США. Його значення визначається не лише масштабами, а й високою концентрацією потужних фінансових компаній, які відіграють важливу роль у забезпеченні економічної стійкості країни. Суворі регуляторні вимоги та високі стандарти управління ризиками створюють надійне середовище функціонування ринку, роблячи його привабливим як для внутрішніх, так і для міжнародних інвесторів.

Однією з ключових особливостей японської страхової системи є домінування компаній зі страхування життя. За всіма показниками вони значно випереджають страховиків змішаного страхування, а обсяг отриманих страхових премій більш ніж удвічі перевищує премії змішаних компаній. Така

ситуація історично пов’язана з тривалою відсутністю загальнонаціональної системи державного соціального страхування, що змушувало населення самостійно забезпечувати фінансовий захист через приватні страхові компанії.

У Японії страхові послуги надають приватні компанії, державні структури та кооперативи. Приватні та державні страховики орієнтуються на інвестування накопичених коштів у найбільш прибуткові сфери, діючи як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Вони зосереджені на підвищенні доходів та зазвичай співпрацюють тільки з надійними клієнтами.

На відміну від них, кооперативні організації взаємного страхування працюють не з метою отримання прибутку, а для забезпечення потреб своїх членів. Вони приймають усіх фермерів без винятку, гарантують виплати за страховими випадками та функціонують під контролем самих учасників кооперативу. Невеликі страхові внески роблять такі організації особливо привабливими, що зміцнює їхні позиції на національному ринку [7].

Отже, японська страхова система поєднує діяльність приватних компаній, державних структур і кооперативів. Кооперативи забезпечують соціально орієнтоване страхування, тоді як приватні та державні страховики зосереджуються на отриманні доходу та інвестиційній діяльності, формуючи багаторівневу і ефективно збалансовану модель ринку.

Федеральна структура Німеччини сприяє розвитку каналів продажу страхових послуг безпосередньо для клієнтів. Регіональні страховики підтримують фізичну присутність у всіх федеральних землях. Страхова діяльність у країні суворо регулюється: основним нормативним актом є Закон про державний страховий нагляд 1983 року, а всі національні та іноземні компанії підлягають контролю Федерального відомства з нагляду за страховою діяльністю [8].

Німецький ринок страхування відомий високими стандартами державного регулювання. Федеральний орган з нагляду за фінансовими послугами (BaFin)

контролює діяльність страхових компаній, забезпечуючи їх фінансову стабільність, прозорість та дотримання стандартів управління ризиками. Жорсткі вимоги до капіталу, захисту споживачів і фінансової прозорості роблять ринок стабільним і привабливим для довгострокових інвестицій [17].

Ринок страхування у Німеччині добре структурований і розділений між численними учасниками. Діє близько 39 основних страхових груп, включаючи великі компанії та конгломерати, що пропонують різні види страхування — житлове, нежитлове, страхування життя, здоров'я та інші.

Сектор особистого страхування стає все більш конкурентним. На ринок входять нові гравці, включаючи фінтех-стартапи, що пропонують інноваційні рішення. Використання цифрових технологій, таких як онлайн-страхування, мобільні додатки, великі дані та штучний інтелект, дозволяє компаніям підвищувати якість обслуговування та пропонувати персоналізовані послуги [9].

Споживачі стають більш вимогливими щодо якості послуг, швидкості обслуговування та зручності використання страхових продуктів. Це змушує компанії постійно адаптуватися, впроваджувати інновації та підвищувати ефективність, що в кінцевому рахунку вигідно для клієнтів.

Польський страховий ринок традиційно включає діяльність товариств взаємного страхування, заснованих на принципах взаємодопомоги та солідарності. Учасники цих товариств одночасно є страховиками та страхувальниками, беручи участь у розподілі ризиків і отриманні вигоди від успішної діяльності організації. Такі товариства переважно працюють на неприбутковій основі, що дозволяє концентруватися на наданні послуг членам за оптимальними умовами, забезпечуючи стабільність та довіру на ринку [9].

На польському ринку домінує страхова група PZU (Polskie Zakłady Ubezpieczeń), яка займає провідні позиції у сегментах страхування життя, майна, автомобільного та медичного страхування. Велика клієнтська база, розгалужена мережа агентів і офісів дозволяють PZU ефективно обслуговувати

клієнтів та утримувати лідерство, хоча компанія несе відповідальність за високі стандарти обслуговування та дотримання регуляторних вимог [17].

Важливим елементом польського ринку є Страховий гарантійний фонд, створений законом «Про обов'язкове страхування, Страховий гарантійний фонд та Польське бюро транспортних страховиків». Фонд забезпечує виплати за договорами обов'язкового страхування цивільної відповідальності та фермерського страхування у разі, якщо винна сторона не застрахована, а також покриває збитки при банкрутстві страхової компанії. Додатково фонд надає поворотну фінансову допомогу компаніям, які тимчасово не мають достатніх коштів для страхових виплат, та веде реєстр обов'язкового страхування [5; 8].

Незважаючи на домінування PZU, на ринку активно працюють інші компанії, у тому числі міжнародні гравці, що створює високий рівень конкуренції і стимулює інновації. Польські страхові компанії активно впроваджують цифрові технології, онлайн-страхування та мобільні додатки, підвищуючи доступність і ефективність послуг. Зростання доходів населення і бізнесу стимулює попит на страхові продукти, що сприяє розвитку нових послуг і продуктів. Польський ринок демонструє високі темпи зростання та є одним із найрозвиненіших у регіоні [4; 10].

Зарубіжний досвід у сфері страхування може стати важливим ресурсом для розвитку українського страхового ринку. Використання передових практик інших країн сприятиме підвищенню якості послуг, зміцненню довіри споживачів і загальному розвитку ринку. ЄС має суворі регуляторні стандарти, такі як Solvency II, що забезпечують фінансову стійкість страховиків та захист інтересів клієнтів. Впровадження подібних норм в Україні може підвищити прозорість ринку і залучити іноземні інвестиції.

Розвиток цифрових технологій у страхуванні здатен підвищити доступність і зручність послуг, особливо для молодих користувачів. Впровадження

мікрострахування дозволить охопити широкі верстви населення, зокрема в сільських регіонах.

Досвід Німеччини та Франції показує ефективність державно-приватного партнерства в обов'язковому медичному страхуванні, що сприяє підвищенню якості та доступності медичних послуг. У Великобританії система захисту прав споживачів страхових послуг, включно зі спеціальними омбудсманами, допомагає вирішувати конфлікти між страховиками та клієнтами. Запровадження подібного інституту в Україні підвищить довіру до страхових послуг.

У США та Німеччині пенсійне страхування є важливою частиною фінансового планування. Розвиток накопичувального пенсійного страхування в Україні допоможе забезпечити фінансову стабільність громадян у майбутньому.

Поглиблення співпраці між вітчизняними страховими компаніями та зарубіжними партнерами відкриває доступ до новітніх технологій, сприяє створенню інноваційних страхових продуктів та дозволяє використовувати накопичений міжнародний досвід. Інформаційні системи забезпечують можливість обробки великих обсягів даних, що дозволяє знижувати операційні ризики та підвищувати якість обслуговування клієнтів. Швидкість реагування на потреби споживачів є критичним чинником у формуванні персоналізованих страхових продуктів, орієнтованих на поведінкові особливості та індивідуальні запити клієнтів.

Водночас існує низка факторів, які стримують ефективність управління страховими компаніями. До них належать:

- відсутність оптимальних систем управління капіталом в умовах високих ризиків;
- нераціональне управління страховими резервами;
- низька рентабельність страхових операцій;
- обмежені фінансові можливості населення;

- недостатній рівень інформатизації у сфері страхування;
- дефіцит довіри до страхових установ;
- обмежений спектр страхових послуг;
- складність процедур укладання та реалізації страхових договорів;
- відсутність комплексних економічних програм у сфері страхування.

В Україні ринок страхових послуг перебуває на етапі активного розвитку та трансформації. Основними його учасниками є страхові компанії, що працюють на підставі ліцензій, виданих уповноваженим державним органом. Сьогодні на українському страховому ринку функціонує значна кількість компаній, які пропонують широкий спектр страхових продуктів — від страхування життя та майнового страхування до страхування відповідальності, медичного страхування та інших видів. Важливу роль у формуванні та функціонуванні ринку відіграють страхові брокери та агенти, які забезпечують посередництво між страховиками і страхувальниками, сприяють укладанню договорів та надають консультаційні послуги [13].

Регулювання ринку страхових послуг здійснюється державою через уповноважений орган — Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) [16]. Комісія контролює діяльність страховиків, встановлює вимоги до їх платоспроможності, проводить ліцензування та забезпечує захист прав споживачів. Важливим доповненням до державного регулювання є робота саморегулівних організацій, зокрема Ліги страхових організацій України та Української федерації убезпечення, які представляють інтереси учасників ринку, формують професійні стандарти й сприяють впровадженню найкращих практик [16].

Однак розвиток страхового ринку супроводжується низкою проблем. До ключових викликів належать недостатній рівень капіталізації страхових компаній, низький рівень страхової культури населення, недосконаліть нормативно-правової бази та потреба адаптації чинного законодавства до вимог

Європейського Союзу. Для ефективного подолання цих проблем необхідна комплексна взаємодія державних регуляторів, страхових компаній, професійних об’єднань та споживачів страхових послуг [8].

Ринок страхових послуг тісно пов’язаний з іншими сегментами фінансової системи — банківським сектором і ринком капіталу. Страхові компанії виконують функцію інституційних інвесторів, акумулюючи значні фінансові ресурси та спрямовуючи їх у розвиток економіки. Це сприяє зміцненню фінансової системи та підвищенню ефективності перерозподілу капіталу. Крім того, страховики активно співпрацюють із банками в рамках банкострахування, пропонуючи інтегровані фінансові продукти.

Сучасний етап розвитку страхового ринку України характеризується тенденціями до консолідації, посилення вимог до капіталу й платоспроможності страховиків, а також упровадженням цифрових технологій та інноваційних страхових продуктів. Зокрема, значного поширення набуває онлайн-страхування, яке спрощує процес укладення договорів і робить страхові послуги доступнішими. Крім того, зростає кількість спеціалізованих страхових продуктів, орієнтованих на потреби малого та середнього бізнесу, аграрного сектору, ІТ-компаній тощо.

Важливим чинником подальшого розвитку ринку є інтеграція України до європейського фінансового простору. Гармонізація національного страхового законодавства з нормами ЄС (зокрема, у сфері платоспроможності, прозорості діяльності й захисту прав споживачів) створює передумови для підвищення довіри до українського страхового ринку та розширює можливості міжнародного співробітництва у сфері страхування та перестрахування.

Ринок страхових послуг посідає ключове місце у фінансовій системі України, забезпечуючи стабільність, перерозподіл ризиків і захист економічних інтересів населення та бізнесу. Попри проблеми, зокрема недостатню капіталізацію страховиків і потребу оновлення законодавства, сектор

демонструє поступовий розвиток завдяки впровадженню цифрових рішень та інноваційних продуктів. Врахування зарубіжного досвіду — насамперед європейських стандартів регулювання, моделей нагляду (Solvency II) та практик клієнтоорієнтованих сервісів — створює умови для підвищення прозорості, фінансової стійкості та конкурентоспроможності національного страхового ринку. Інтеграція до міжнародного фінансового простору відкриває Україні додаткові можливості для модернізації та зміцнення страхового сектору.

Подолання зазначених проблем потребує системного підходу, спрямованого на модернізацію управлінських процесів, підвищення фінансової грамотності населення, розвиток цифрових сервісів та формування прозорого, конкурентного страхового середовища.

Таким чином, запозичення та адаптація найкращих зарубіжних практик сприятиме прискоренню розвитку страхового ринку, підвищенню конкурентоспроможності українських компаній та забезпеченню більшого захисту для громадян і бізнесу, що позитивно вплине на економічну стабільність країни.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

2.1. Етапи становлення законодавчого та нормативого регулювання страхового ринку України

Сьогодні страхова діяльність у розвинених європейських країнах виступає важливим інструментом зміцнення економіки та підвищення інвестиційної привабливості держави. Страхові компанії європейського рівня за прибутковістю та інвестиційною активністю порівнянні з банками, інвестиційними фондами та іншими фінансовими установами. Загалом, рівень розвитку європейського

страхового ринку високий, так само як і вимоги до його функціонування. Стратегічний курс України на європейську інтеграцію став ключовим фактором змін у правовому регулюванні, зокрема у сфері страхової діяльності.

Досліджуючи розвиток правового регулювання діяльності страховиків, більшість науковців виділяють певні історичні етапи, що дозволяють визначити основні напрями змін та вдосконалення регуляторної бази. Зокрема, В.Д. Базилевич пропонує чотири хронологічні етапи розвитку страхового ринку незалежної України: I етап – 1991–1993 рр., II етап – 1993–1996 рр., III етап – 1996–2001 рр., IV етап – з 2001 р. [11, с. 6]. Проте в сучасних умовах ця періодизація потребує доповнення та уточнення.

У 1991–1993 роках законодавство України у сфері страхування ще не було повністю сформованим. Відсутня була достатня методологічна та нормативно-правова база для регулювання страхової діяльності. Навіть доктринальні здобутки у сфері страхування були обмеженими, що ускладнювало правильне тлумачення термінів та призводило до дефіциту кваліфікованих фахівців. Однією з головних проблем цього періоду була відсутність державного нагляду за страховиками, що спричиняло зростання випадків шахрайства у сфері страхування. Основним завданням держави тоді стало впровадження спеціального законодавства та системи нагляду, щоб упорядкувати страхові відносини та забезпечити захист інтересів страхувальників.

Таблиця 2.1

Ключові етапи розвитку правового регулювання страхового ринку України з 1991 по 2021 рік

Рік	Нормативний акт / орган	Основні зміни / значення
1996	Закон України «Про страхування» № 57/96-ВР (07.03.1996)	Впорядкування правового регулювання діяльності страховиків, підвищення мінімального статутного фонду, впорядкування видів страхування, підвищення вимог до резервних фондів.
2001	Закон України «Про страхування» (нова редакція)	Збільшено мінімальний статутний фонд, посилено вимоги до платоспроможності, розширено сфери інвестиційної діяльності,

		вдосконалено страхові резерви.
2002	Указ Президента № 1153/2002 «Про Держфінпослуг»	Створення Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, впорядкування державного нагляду за фінансовими послугами, включно зі страховим ринком.
2011	Указ Президента «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг»	Ліквідація Держфінпослуг; формування нового рівня державного нагляду та політики у сфері страхування.
2015–2020	Постійні зміни та удосконалення законодавства	Посилення вимог та стандартів діяльності страховиків; зменшення кількості страхових компаній; наближення законодавства до європейських стандартів.
2020	Ліквідація Національної комісії	Передача повноважень з нагляду за ринком фінансових послуг Національному банку України.
2021	Закон України «Про страхування» № 1909-IX (нова редакція)	Нові підходи до ліцензування страховиків; підвищено вимоги щодо статутного капіталу, платоспроможності та якості страхових послуг; наближення законодавства до європейських норм.

Джерело: розроблено на основі 12]

Правове регулювання діяльності страховиків з 2022 року зазнало суттєвих змін, зокрема щодо посилення вимог до учасників ринку.

У 2022–2024 рр. на страховому ринку України спостерігалася нестійка динаміка основних фінансових показників. У 2023 році активи страховиків досягли максимального рівня — 74,4 млрд грн, однак уже в 2024 р. скоротилися до 65,6 млрд грн, що свідчить про зменшення обсягу фінансових ресурсів страхових компаній. Подібна тенденція характерна і для прийнятних активів: після помірного зростання у 2023 р. до 56,4 млрд грн, їхній розмір у 2024 р. знизився до 64,2 млрд грн. Страхові резерви також зазнали суттєвих коливань: у 2023 р. вони зросли до 40,3 млрд грн, тоді як у 2024 р. скоротилися до 36,6 млрд грн. Такі коливання можуть бути зумовлені скороченням кількості страхових компаній, загальною економічною невизначеністю, воєнним станом, а також змінами в регуляторних вимогах та трансформацією структури ринку.

Аналіз ключових показників діяльності страховиків у 2022–2024 рр. дає змогу окреслити основні тенденції розвитку ринку. Помітне зниження активів (на 6,65%) та резервів (на 10,6%) свідчить про погіршення фінансової стійкості галузі. Водночас значне зростання власного капіталу може бути пов’язане з докапіталізацією компаній або переоцінкою їхніх активів відповідно до нових стандартів.

Попри фінансову турбулентність, кількість укладених договорів залишалася відносно стабільною, що свідчить про збереження попиту на страхові послуги та адаптацію населення і бізнесу до нових умов.

1 січня 2024 року набули чинності Закони України «Про страхування» та «Про фінансові послуги та фінансові компанії», які фактично «перезавантажили» ринок страхування та ринок фінансових послуг загалом. На основі цих нормативних актів Національний банк України оновив вимоги до платоспроможності страхових компаній, формування технічних резервів, захисту інформації та ведення обліку договорів страхування.

Крім того, регулятор оновив низку нормативно-правових актів, що регулюють діяльність фінансових установ, включно з положеннями про ліцензування та реєстрацію, вимоги до структури власності, застосування заходів впливу та проведення інспекційних перевірок. Загалом, аналізуючи стан правового регулювання, можна констатувати значне посилення вимог до страхової діяльності в Україні, що має на меті створення якісного та конкурентоспроможного ринку, де залишаються лише найсильніші гравці.

За статистичними даними, кількість страхових компаній за три роки (2021–2024 рр.) зменшилася майже вдвічі – з 215 до 115. Це пояснюється насамперед введенням більш жорстких регуляторних вимог; лише 20% страховиків залишили ринок за власним бажанням. Подібна ситуація спостерігалася в Європі у 2016–2021 роках після впровадження Директиви Solvency II, коли значна кількість страхових компаній покинула ринок через підвищення вимог до капіталізації.

Встановлення мінімального диференційованого розміру статутного капіталу страховика у розмірі 32 млн грн, передбачене Законом України «Про страхування» від 1 січня 2024 року, є логічним продовженням історичного розвитку правового регулювання страхової діяльності. Водночас під час воєнного стану постає питання доцільності таких жорстких вимог, оскільки не лише фізичні та юридичні особи прагнуть захисту, а й страховики потребують державної підтримки для продовження діяльності.

Одним із ключових стримуючих чинників залишається недотримання законодавчих норм, що негативно впливає на стабільність ринку. У таких умовах страховим компаніям необхідно зосередитися на вдосконаленні механізмів формування грошових фондів шляхом розширення спектру послуг і диверсифікації діяльності. Також важливо оптимізувати використання фінансових ресурсів, зокрема через активізацію фінансових операцій.

Грошові потоки, якими оперують страхові компанії, відіграють подвійну роль: вони є джерелом економічного зростання та водночас інструментом стабілізації, що дозволяє ефективно перерозподіляти ризики і відповідальність між учасниками економічної системи. Підвищення ефективності управління резервами та інвестиційної активності є необхідною умовою для сталого розвитку страхового ринку та економіки загалом. Основні показники діяльності страховиків у розрізі установ за 9 місяців 2024 року (тис. грн.) можна переглянути в Додаток А [18]

Актуальним питанням сьогодення є відсутність спеціального законодавства щодо правового регулювання воєнних ризиків, яке в умовах воєнного часу має отримати державну підтримку. Посилення вимог законодавця та наближення українського страхового законодавства до європейських стандартів має відбуватися поступово, із врахуванням економічних і соціальних факторів. Така регуляторна жорсткість була б більш доречною у мирний період.

В умовах воєнного стану необхідним є забезпечення діяльності страховиків через чітке унормування страхування воєнних ризиків. Відсутність таких меж може призвести до зловживань і шахрайства. Наявність окремого нормативного акту щодо воєнних страхових продуктів дозволила б страховикам надавати ці послуги більш якісно, а фізичним та юридичним особам – надійно захищати активи та майно під час особливого періоду.

2.2. Особливості функціонування ринку страхових послуг в Україні та вплив воєнного стану на нього

В Україні ринок страхових послуг перебуває на стадії активного розвитку та трансформації. Основними учасниками цього ринку є страхові компанії, які здійснюють свою діяльність на підставі ліцензій, виданих уповноваженим державним органом. Станом на сьогодні в Україні функціонує значна кількість страхових компаній, що пропонують широкий спектр страхових продуктів, включаючи страхування життя, майнове страхування, страхування відповідальності, медичне страхування та інші види.

Важливу роль на ринку також відіграють страхові брокери та агенти, які виконують функцію посередників між страховиками та страхувальниками, сприяючи укладенню страхових договорів та наданню консультаційних послуг

Регулювання ринку страхових послуг в Україні здійснюється державою через уповноважений орган – Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) [16]. Цей орган виконує функції нагляду та контролю за діяльністю страхових компаній, встановлює нормативи їхньої роботи, здійснює ліцензування страхової діяльності та забезпечує захист прав споживачів страхових послуг.

Крім того, значну роль у розвитку ринку страхових послуг відіграють саморегулівні організації, такі як Ліга страхових організацій України та

Українська федерація убезпечення, які представляють інтереси страхового бізнесу та сприяють впровадженню кращих практик у галузі [16].

Розвиток ринку страхових послуг в Україні супроводжується рядом викликів та проблем, що потребують вирішення. Серед них слід виділити недостатній рівень капіталізації страхових компаній, низький рівень страхової культури населення, недосконаліть законодавчої бази та системи державного регулювання, а також необхідність адаптації до міжнародних стандартів та вимог Європейського Союзу в рамках процесу євроінтеграції. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу та активної співпраці всіх учасників ринку, включаючи державні органи, страхові компанії, професійні об'єднання та споживачів страхових послуг.

З підсумками 2019 року сума страхових платежів клієнтів становила 53001,2 млрд грн (1,796 млрд – еквівалент у євро), з них 48377,2 млрд грн (1,671 млрд євро) – non-life. Перспективи свідчили про подальше зростання, але 2020 рік, пандемія COVID-2019, тож цим планам не судилося здійснитися. На щастя, страхові компанії швидко адаптувалися до цього й у 2021 році спостерігалося поступове відновлення ринку.

Важливим аспектом функціонування ринку страхових послуг є його взаємозв'язок з іншими сегментами фінансового ринку, зокрема з банківським сектором та ринком цінних паперів. Страхові компанії виступають як важливі інституційні інвестори, акумулюючи значні фінансові ресурси та спрямовуючи їх на розвиток економіки. Це сприяє розвитку фінансового ринку в цілому та підвищенню ефективності перерозподілу капіталу в економіці. Крім того, страхові компанії активно співпрацюють із банками у сфері банкострахування, пропонуючи комплексні фінансові продукти та послуги.

Повномасштабне вторгнення Росії, розпочате 24 лютого 2022 року, стало серйозним викликом для страхових компаній України. Окупація територій, знищення інфраструктури й релокація бізнесу спричинили скорочення центрів

обслуговування клієнтів. Компанії, що займаються страхуванням життя, стикаються із зменшенням внесків і труднощами в доступі до офісів і документів. Це створює складнощі у виконанні страхових виплат, особливо у випадках, пов'язаних із загибеллю застрахованих осіб на окупованих територіях.

Оцінюючи табл.2.1 можна побачити цифри за 2019–2021 роки та продуктовий довоєнний портфель страховиків, який був досить диверсифікований.

Таблиця 2.1

Динаміка страхових премій до війни

2019р			**2020р**			**2021р**		
Всього	Non-Life	Life	Всього	Non-Life	Life	Всього	Non-Life	Lifed
1796	1671	160	1467	1304	163	1538	1356	182

Джерело: складено автором на основі [19]

Страховий рикон до війни приблизно становив 1.5-1.8 млрд, Євро (за середнім за рік курсом НБУ). писля зниженням обсягів внаслідок пандемії COVID-19, ринок знов почав зростати

На рисунку 2.1 бачимо структуру страхових премій за підсумками 2021 року, де 1,5 мільярда євро – загальна сума премій по ринку, з яких: life-страхування – майже 11,8%. У ризикових компаній найбільша лінія бізнесу – КАСКО, частка якого становила 21,4%, на другій позиції за обсягами премій – добровільне медичне страхування з часткою 15% і частка обов’язкового автострахування 13,9%. Значну частку на ринку також мало страхування фінансових ризиків – 4,9% і страхування медичних витрат – 4%. На частку "Зеленої картки" у 2021 році – лише 3,6%.

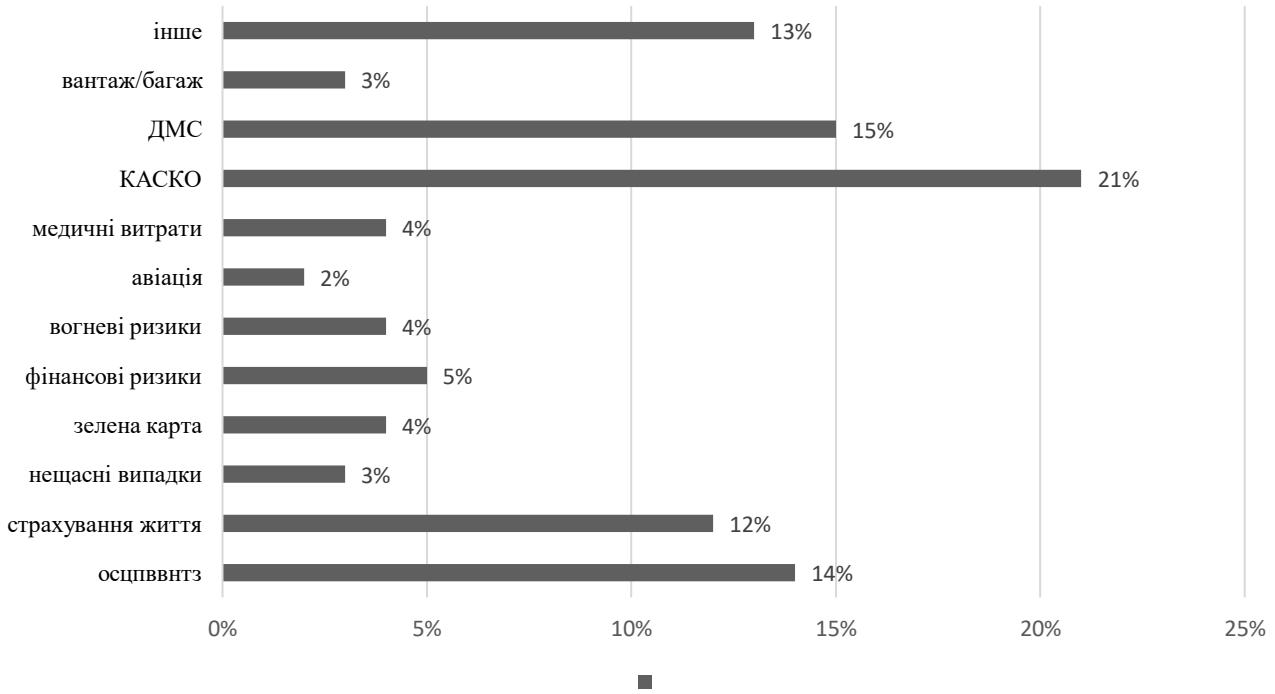

Рис.2.1 Структура страхових премій за підсумками 2021 року

Джерело: складено автором на основі [19]

У 2022–2024 рр. в Україні спостерігалася нестабільна динаміка активів і резервів страховиків. У 2023 р. активи балансу зросли до 74,4 млрд грн, проте в 2024 р. знизилися до 65,6 млрд грн, що свідчить про скорочення фінансових ресурсів страхових компаній. Подібна тенденція характерна і для прийнятних активів: після зростання до 56,4 млрд грн у 2023 р. вони зменшилися у 2024 р. Резерви також коливалися — збільшившись до 40,3 млрд грн у 2023 р., у 2024 р. вони впали до 36,6 млрд грн.

Такі зміни можуть бути наслідком зменшення кількості страховиків, економічної нестабільності та трансформації структури ринку в умовах воєнного часу.

Загалом у 2022–2024 рр. ринок страхових послуг зазнав як фінансових, так і структурних змін: активи зменшилися на 6,65%, резерви — на 10,6%, що може

свідчити про погіршення фінансової стійкості галузі. Водночас власний капітал зріс, що, ймовірно, пов’язано з докапіталізацією та переоцінкою активів. Незважаючи на коливання ключових показників, кількість укладених договорів залишалася стабільною, що свідчить про збереження попиту на страхові послуги.

З початком широкомасштабної війни ситуація змінилася. У перші місяці страховики зафіксували падіння валових страхових премій близько 20%, але вже у другій половині року ринок стабілізувався.

Обсяг страхових премій за 2024 рік склав 38,3 млрд грн (близько 884 млн євро), що на 12,3% більше, ніж за аналогічний період 2023 року (34,1 млрд грн). Водночас через зміну валютного курсу зростання в євро склало лише 2%. Також, можна виділити компанії-лідери на страховому ринку України.(див.Табл.2.2)

Таблиця 2.2.

ТОП-10 страховиків за виплатами у 2024 р. .

№	Страховик	Виплати, тис.грн.
1	ТАС СГ	1 427 534
2	ARX	1 266 327
с	УНІКА	1 185 037
4	УСГ	1 139 067
5	ІНГО	1 083 232
6	ВУСО	1 038 239
7	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	940 839
8	PZU УКРАЇНА	753 576
9	КНЯЖА	687 310
10	UNIVERSALNA	614 721

Джерело: складено автором [20]

Саме в часи повномасштабного вторгнення в Україні стабільно зростає частка електронних страхових полісів. Так, за інформацією МТСБУ, протягом 2024 року було укладено 8,1 млн угод з ОСЦПВ, з них 76,8% в електронному форматі, а по Зеленій картці укладено 1,5 млн договорів, з них 73% в електронному форматі. У поточному році кількість електронних договорів із Автоцивілки становить вже 99%.[21]

Під час повномасштабної війни на страховому ринку сталися наступні зміни:

- запроваджено класи страхування та спрощено процедуру ліцензування
- збільшено вимоги до платоспроможності
- запроваджено ризик-орієнтований підхід до здійснення нагляду
- розширено інструменти впливу регулятора на ринок
- створені вимоги щодо розкриття інформації до укладення договору страхування
- створені вимоги до системи управління, прозорості діяльності страховика

Вперше в Україні почався процес регулювання діяльності страхових посередників (агентів), так НБУ затвердив Положення про авторизацію страхових посередників та умови здійснення діяльності з реалізації страхових та/або перестрахових продуктів, що розроблене з метою впровадження вимог Директиви 2016/97/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 20 січня 2016 року. Тобто страховики, незважаючи на всі складності воєнних років, здійснили колосальну роботу.

Якщо спиратися на прогнози уряду України щодо зростання ВВП протягом 2025–2027 років у межах 174–235 млрд євро та досягнення рівня проникнення страхування, як у країнах Східної Європи (2,58%), то потенційний розмір страхового ринку за преміями може бути на рівні 5,25 млрд євро.[21]

Сьогодні страховий ринок перебуває під впливом низки глобальних тенденцій. Зокрема, цифрова трансформація охоплює активне впровадження

технологій — штучного інтелекту, мобільних додатків, аналітики даних — що змінює процеси продажу та обслуговування страхових послуг. Крім того, кліматичні зміни спричиняють зростання ризиків, особливо у сферах нерухомості та природних катастроф.

Важливими чинниками впливу залишаються медичні інновації та демографічні зрушення, які трансформують страхові продукти у сфері охорони здоров'я та довгострокового страхування. Глобальні кризи — пандемії, конфлікти, стихійні лиха — створюють нові виклики для страхового ринку, змушуючи компанії впроваджувати інноваційні продукти, технології та гнучкі підходи до управління ризиками. У цьому контексті важливою є співпраця страховиків з державними та місцевими органами влади для розробки ефективних програм захисту населення та бізнесу.

Протягом останніх років спостерігається зниження активності на страховому ринку, що пов'язано з економічною нестабільністю та впливом війни на довгострокові прогнози і страхові потреби. Аналіз показує загальне падіння ринкової активності, зміни в структурі та конкурентному середовищі. У порівнянні з європейськими країнами, український страховий ринок демонструє низький рівень розвитку та нестабільну динаміку, що зумовлено низькою платоспроможністю населення та несприятливими соціально-економічними умовами, спричиненими війною.

Для забезпечення стійкості та відновлення страхового сектору після завершення воєнних дій необхідно реалізувати комплекс державних заходів, серед яких:

1. Зниження податкового навантаження на страхові компанії, зокрема шляхом ініціативи щодо скасування подвійного оподаткування та 3% збору з усіх страхових платежів, залишивши лише загальний податок на прибуток.

2. Запровадження механізмів пільгового кредитування та можливості розстрочки страхових внесків, а також перегляд цінової політики з урахуванням зниження платоспроможності населення.

3. Розширення спектру страхових послуг, включаючи нові види страхування військових ризиків — наприклад, пошкодження від мін чи страхування на випадок смерті або інвалідності.

4. Часткове звільнення від гарантійних внесків до МТСБУ, що дозволить спрямувати кошти на компенсації постраждалим у дорожньо-транспортних пригодах.

У 2022–2024 рр. страховий ринок України зазнав значних структурних змін, зокрема істотного скорочення кількості страховиків, особливо у сегменті ризикового страхування. Це свідчить про триваючу консолідацію ринку, вихід менш стійких компаній та посилення позицій фінансово надійних учасників. На трансформації суттєво вплинули економічна нестабільність, запровадження нових регуляторних вимог, зростання конкуренції, а також виклики, спричинені повномасштабною війною — зокрема зростання збитковості, підвищені ризики та зміна структури попиту. Попри загальне зменшення обсягу активів і резервів, ринок демонструє зростання страхових премій і виплат, що вказує на стійкий попит та поступове відновлення довіри до страхових послуг навіть у кризових умовах.

Структура страхового портфеля у цей період залишалась відносно стабільною, не беручии до уваги перший час повпомасштабного вторгнення, яке спочатку призупинило, але з часом посилило розвиток на переналаштування страхового сектору України до сучасних реалій життя. Натомість популярність страхування майна та страхування фінансових ризиків знижувалася, що може бути пов’язано як з економічною невизначеністю, так і з воєнними ризиками, які ускладнюють оцінку вартості та страхуваності об’єктів. Ринок страхування життя розвивався нерівномірно: окремі компанії демонстрували активне зростання, тоді

як інші — скорочення обсягів премій, що вказує на різну здатність страховиків адаптуватися до нових економічних умов, змін споживчої поведінки та стратегічних викликів.

Отже, в умовах воєнного стану страховий ринок України опинився перед низкою викликів, але водночас отримав нові можливості для розвитку. З одного боку, зростання ризиків для бізнесу та приватного майна стимулює попит на страхові продукти, особливо у сегменті майнового страхування та страхування відповідальності. З іншого боку, політична та нормативна нестабільність створює додаткові труднощі, що вимагають оперативної адаптації з боку страхових компаній.

Попри ці виклики, ситуація відкриває перспективи для оновлення та модернізації галузі. Страхові компанії, які здатні швидко реагувати на зміни, мають змогу розробляти нові продукти та впроваджувати ефективні стратегії управління ризиками. Це дозволяє їм не лише зберігати конкурентоспроможність, а й забезпечувати належний рівень захисту для своїх клієнтів.

Таким чином, для стабільного функціонування та подальшого зростання страхового ринку в Україні необхідні глибокий аналіз поточних умов, гнучкість у прийнятті рішень та впровадження інноваційних підходів. Це стане запорукою стійкості галузі в період воєнних викликів і основою для її відновлення в майбутньому.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Питання розвитку страхової діяльності та особливостей функціонування страхового ринку широко досліджуються у працях вітчизняних учених, серед

яких М. Житар, О. Козьменко, М. Корнєєв, М. Кужелєв, С. Онишко, О. Сокирко, О. Шакура та інші. Незважаючи на значний науковий доробок, сучасні умови господарювання та ринкової трансформації потребують подальшого опрацювання концептуальних підходів до розвитку страхової діяльності в Україні.

Страховий ринок відіграє ключову роль у фінансовій інфраструктурі держави, оскільки без його ефективного функціонування неможливо забезпечити надійну систему захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, а також гарантувати економічну безпеку країни. Страхування виступає механізмом акумулювання фінансових ресурсів, які можуть бути використані для компенсації збитків у разі настання страхових подій, зниження негативного впливу ризиків та стабілізації фінансового стану суб'єктів господарювання.

Формування й використання страхових фондів дає змогу локалізувати економічні втрати, пов'язані зі стихійними лихами та непередбачуваними обставинами. Важливою є також інвестиційна функція страхування: накопичені ресурси можуть працювати як інвестиційні або кредитні кошти в економіці до моменту настання страхового випадку, що сприяє розвитку національного господарства.

Таким чином, при розробці концептуальних підходів до подальшого розвитку страхової діяльності в Україні необхідно враховувати соціально-економічну значущість страхування, його функціональне навантаження в умовах ринкової економіки, а також глобалізаційні чинники, які визначають інтеграцію страхового ринку у світовий фінансовий простір.

Умови воєнного стану істотно трансформували функціонування ринку страхових послуг в Україні. Погіршення економічної ситуації, посилення ризиків та зниження платоспроможності населення змусили страхові компанії переглянути свої бізнес-моделі: оптимізувати витрати, змінювати підходи до формування страхових продуктів і впроваджувати механізми швидкої адаптації.

Попри складнощі, потреба у страхових послугах зберігається, що створює потенціал для подальшої стабілізації та відновлення ринку.

Аналіз сучасного стану ринку дозволяє визначити основні напрями його розвитку:

По-перше, підвищується роль добровільних видів страхування, зокрема медичного, страхування життя та страхування майна. Зростання попиту обумовлене прагненням населення отримати додаткові гарантії безпеки в умовах невизначеності та воєнних загроз.

По-друге, цифровізація стає ключовим чинником конкурентоспроможності страховиків. Активний розвиток онлайн-каналів продажу, електронного документообігу, мобільних застосунків і дистанційних сервісів забезпечує розширення клієнтської бази та підвищення якості обслуговування.

По-третє, зміцнюється співпраця страхових компаній з державними інституціями, особливо у напрямках страхового захисту військовослужбовців, забезпечення гуманітарних програм та участі в державних гарантіях. Це відкриває нові ніші та формує додаткові можливості для діяльності страховиків в умовах війни.

З урахуванням зазначених тенденцій, прогнозування ключових показників розвитку ринку в умовах воєнного стану є необхідним для визначення реальних шляхів стабілізації галузі та формування стратегій її довгострокового відновлення

Глобалізаційні процеси у світовому страховому ринку розвиваються під впливом низки ключових тенденцій. Зокрема:

- Посилення конкуренції між великими транснаціональними страховими корпораціями, які активно розширюють свою присутність на міжнародних ринках.
- Зростання капіталізації та концентрації страхового капіталу, що супроводжується створенням стратегічних альянсів і об’єднань, а також формуванням потужних міжнародних страхових груп.

- Активізація процесів злиття страхового та банківського секторів, що сприяє розвитку банкострахування та формуванню комплексних фінансових послуг.
- Поступове формування уніфікованої системи міжнародного страхового законодавства, яке визначає спільні правила для учасників глобального ринку.
- Адаптація національних страхових ринків до вимог та особливостей міжнародної торгівлі страховими послугами, що сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності.
- Запровадження інноваційних страхових продуктів, орієнтованих на нові категорії ризиків та сучасні потреби споживачів.
- Широке застосування інформаційних систем та цифрових технологій, що оптимізує процеси продажу, андеррайтингу, урегулювання збитків і клієнтського сервісу.
- Розвиток сучасних механізмів передачі страхових ризиків, зокрема альтернативних інструментів перестрахування та сек'юритизації ризиків.
- Активне впровадження новітніх IT-технологій у страхову діяльність, включаючи штучний інтелект, блокчейн, телематику, InsurTech-рішення.

За останні кілька років страхова галузь України переживає серйозні структурні та фінансові зміни, спричинені глобальними потрясіннями, пандемією COVID-19 та повномасштабною війною. Ці виклики одночасно створюють нові можливості: на ринку посилюється роль стратегічної адаптації, цифровізації та державного партнерства. Розвиток страхового ринку в нинішніх умовах є критично важливим для фінансової стабільності, соціального захисту населення та акумуляції ресурсів для економічного відновлення.

Аналіз фінансових показників за період 2022–2024 років свідчить про велике напруження, але й про здатність страховиків до адаптації. Так, загальні активи страхових компаній зрісши в 2023 році до 74,4 млрд грн, у 2024 році знизилися до

65,6 млрд грн. У той же час прийнятні активи (допустима частина активів, які враховуються регулятором) демонструють зростання: від 56,4 млрд грн у 2023 до 64,2 млрд грн у 2024 році. Страхові резерви також коливалися — після збільшення у 2023 році до 40,3 млрд грн у 2024 їх показник опустився до 36,6 млрд грн.[14]

Таблиця 3.1.

Динаміка основних фінансових показників страхового ринку України (2022–2024)

Показники	2022	2023	2024
Активи (млрд грн)	70,3	74,4	65.6
Прийнятні активи (млрд грн))	54.1	56.4	64.2
Страхові резерви (млрд грн)	36.6	40.3	36.6
Страхові премії (ризикове страхування, млрд грн)	-	-	47.3

Джерело: складено автором [14,15]

Ця таблиця ілюструє, що ринок не просто переживає кризу — він перебуває в стані глибокої реструктуризації. Скорочення активів та резервів у 2024 році може вказувати на підвищені виплати, зростання експозицій чи недостатнє поповнення капіталу, тоді як зростання прийнятних активів свідчить про активне внутрішнє перерозподілення ресурсів і зміцнення ліквідності.

Паралельно зі зміною фінансових показників трансформується і структура страхового портфеля. Частка договорів автострахування, зокрема КАСКО та обов’язкової відповідальності (ОСЦПВ), суттєво зросла, що демонструє стійкий попит на транспортні послуги навіть в умовах воєнного стану. У той же час майнове страхування втратило частку, що можна пояснити високим рівнем

ризику руйнувань і труднощами з перестрахуванням. Страхування життя виявляє неоднорідність: деякі страховики нарощують книзі договорів, інші — скорочують премії, що відображає різні підходи до стратегії клієнтів, управління ризиками й капіталом.

Таблиця 3.2.

Основні тенденції розвитку сегментів страхування в Україні (2022–2024)

Автострахування (КАСКО ОСЦПВ)	Зростає	Попит не падає навіть в умовах небезпеки — пересування, логістика, евакуації.
Майнове страхування	Зменшується	Руйнівні ризики, високі перестраховочні ставки затруднюють розвиток.
Страхування життя	Нерівномірний розвиток	Стратегії компаній різняться: одні орієнтуються на прибуткових клієнтів, інші — на масовий ринок.

Джерело: складено автором [16]

Аналітично це означає, що страховики дедалі більше покладаються на ті продукти, які залишаються релевантними в кризових умовах, і водночас відходять від традиційних, але ризикових напрямів. Зростання автострахування вказує на пріоритет мобільності та транспортного захисту, а нестабільність у страхуванні майна може свідчити про недостатню готовність ринку до високоризикових сценаріїв.[17]

Стан розвитку страхового ринку є також продуктом зовнішніх шоків. Пандемія COVID-19 у 2020–2021 роках значно прискорила цифровізацію: багато страхових компаній впровадили онлайн-продаж полісів, дистанційне урегулювання збитків, мобільні додатки для клієнтів. Це дозволило забезпечити оборот бізнесу навіть під час карантинів і закриттів, але також створило основу для подальшої цифрової трансформації. З іншого боку, початок повномасштабної

війни у 2022 році підвищив ризики, особливо для майнового страхування, й вимагав від страховиків переглянути моделі управління ризиками — як внутрішні (резерви, капітал), так і зовнішні (перестрахування). Крім того, війна прискорила пошук механізмів взаємодії зі державними інституціями: з'явилась потреба в інструментах страхування військовослужбовців, участі в гуманітарних програмах та механізмах державного страхового захисту.

У світлі цих змін можливості розвитку ринку виглядають багатообіцяючими. Стратегічна модель відновлення має включати поєднання державного партнерства (наприклад, державні гарантії для страхування ключових ризиків), продовження цифрової трансформації, та розвиток інноваційних страхових продуктів. Держава може запровадити пули перестрахування для критично важливих секторів (аграрний, інфраструктурний), а страховики — розвивати накопичувальні програми страхування життя, які забезпечуватимуть клієнтів довгостроковими рішеннями. Інвестиції в IT-інфраструктуру — мобільні сервіси, автоматизацію обробки збитків, електронні сервіси — мають стати пріоритетом, оскільки цифрові канали дозволяють підвищити ефективність, зменшити операційні витрати та підвищити клієнтський досвід. Не менш важливою є побудова прозорих механізмів захисту прав клієнтів (омбудсман страхового ринку, відкриті реєстри полісів, публічні рейтинги компаній), що допоможе відновлювати довіру та залучати нових користувачів.

Втім, стратегія розвитку має бути продумана з урахуванням ряду суттєвих ризиків. Макроекономічна нестабільність, інфляція, девальвація можуть знижувати спроможність населення купувати страхові продукти, особливо складні або довгострокові. Регуляторні зміни можуть бути надмірно жорсткими: підвищення капітальних вимог без плавного переходу ризикує витіснити слабших страховиків з ринку. Технологічні виклики — великі витрати на IT, кібербезпеку, інтеграцію старих платформ — здатні стати бар'єром для багатьох компаній. Перестрахування також може бути ускладнене: міжнародні перестраховики

можуть обмежувати ліміти або піднімати премії через підвищений ризик війни. Нарешті, недовіра клієнтів у нестабільному середовищі може підірвати зростання: без правозахисних механізмів і прозорих продуктів неможливо побудувати стабільний клієнтський попит.

Щоб мінімізувати ці ризики, доцільно реалізувати дорожню карту дій: адаптувати регуляторні рамки під воєнні умови, створити державні пулі перестрахування, інвестувати в цифрову інфраструктуру та забезпечити механізми захисту прав споживачів. Лише такий комплексний підхід дозволить страховому ринку не просто відновитися, а стати важливим драйвером соціальної й економічної стабільності.

ВИСНОВКИ

Ринок страхових послуг України є важливою складовою фінансової системи держави та відіграє ключову роль у забезпеченні соціально-економічної стабільності, захисті майнових інтересів населення й бізнесу та у формуванні довгострокових інвестиційних ресурсів. Проведене дослідження дозволило всебічно оцінити теоретичні засади функціонування страхового ринку, проаналізувати сучасний стан його розвитку в умовах воєнних та економічних викликів, а також визначити перспективні напрями модернізації галузі.

У теоретичній частині було обґрунтовано сутність страхових послуг, розкрито структуру та функціональне призначення страхового ринку та узагальнено наукові підходи до визначення його ключових характеристик. Згідно з науковими працями українських дослідників, страхування виконує не лише компенсаційну, але й інвестиційну, попереджувальну та стабілізаційну функції, будучи інструментом зниження економічних ризиків та формування фінансової безпеки держави

Аналіз становлення правового забезпечення страхової діяльності показав, що українське законодавство зазнало суттєвої еволюції: від фрагментарних норм перших років незалежності до комплексного регуляторного середовища, максимально наближеного до стандартів ЄС. Такі ключові нормативні акти, як Закон України «Про страхування» 1996 року, його редакція 2001 року, створення Держфінпослуг у 2002 році, а згодом — Нацкомфінпослуг у 2011 році, відіграли визначальну роль у систематизації ринку та посиленні державного нагляду

. Завершальним етапом є регуляторна реформа 2020–2024 рр., у межах якої функції нагляду передано Національному банку України, а також набули чинності нові закони «Про страхування» та «Про фінансові послуги та фінансові компанії»

(2024 р.), що перезавантажили всю систему державного регулювання та встановили сучасні стандарти платоспроможності й прозорості страховиків

Проведений економічний аналіз засвідчив суттєві зміни у структурі та тенденціях розвитку страхового ринку в 2022–2024 рр. Воєнний стан став найпотужнішим дестабілізуючим чинником, що призвів до скорочення кількості страхових компаній, зниження активів і резервів та перегляду бізнес-моделей страховиків. Активи ринку зменшилися на 6,65%, а страхові резерви — на 10,6%, що відображає зниження фінансової стійкості галузі

. Водночас зростання власного капіталу свідчить про адаптацію компаній, докапіталізацію та перегляд інструментів управління ризиками. Незмінною залишалася кількість укладених договорів, що свідчить про збереження попиту та про те, що страхування продовжує виконувати соціально-економічну функцію навіть в умовах воєнної турбулентності.

Аналіз структури страхового ринку виявив відносну сталість портфеля, проте із чіткими зрушеннями: зростання частки автомобільного страхування (КАСКО, ОСЦПВ), підвищення інтересу до медичного страхування та страхування життя, а також зменшення популярності страхування майна та фінансових ризиків. Довоєнні тенденції свідчили про зростання ринку, що підтверджується аналізом премій 2019–2021 рр. (табл. 2.1) та структурою премій 2021 року, де домінували КАСКО (21,4%) і медичне страхування (15%)

Важливим результатом дослідження є визначення впливу пандемії COVID-19 та війни на розвиток страхового ринку. Пандемія знизила премії та скоротила споживчий попит, однак сприяла цифровізації страхових послуг. Війна, своєю чергою, викликала перерозподіл ринкових пріоритетів, посилення ролі страхування життя й здоров’я, зростання попиту на страхування військових ризиків та гуманітарних програм.

Було обґрунтовано, що ключовими рушіями розвитку ринку є цифровізація, інтеграція в європейський фінансовий простір, співпраця з державними

інституціями та адаптація кращих світових практик, включаючи вимоги Solvency II й підходи Міжнародної асоціації органів страхового нагляду. Аналіз зарубіжного досвіду, зокрема моделей Німеччини, Франції, Великої Британії та США, дозволив окреслити найбільш релевантні інструменти для України: державні страхові програми, розвиток накопичувального страхування життя, підвищення стандартів захисту прав споживачів, а також використання IT-інновацій та InsurTech-рішень

Сформована стратегія розвитку страхового ринку України базується на принципах наукової обґрунтованості, адаптивності, системності, транспарентності та комплексності. До найбільш перспективних напрямів віднесено: модернізацію регуляторних механізмів з урахуванням воєнних умов; створення державного пулу перестрахування воєнних ризиків; розвиток цифрових сервісів і мобільних платформ; стимулювання інновацій у страхових продуктах; а також підвищення рівня фінансової грамотності населення. Реалізація цих заходів забезпечить формування стійкого, конкурентного, прозорого та інтегрованого у світову фінансову систему страхового ринку України.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що український страховий ринок, попри значні макроекономічні та військові виклики, демонструє потенціал до відновлення та подальшого розвитку. Системна державна підтримка, активізація цифровізації, адаптація провідних міжнародних практик і посилення фінансової стійкості страховиків здатні перетворити страхову галузь на важливий драйвер економічної стабільності та післявоєнної реконструкції України. Саме страхування, як інструмент управління ризиками та джерело довгострокового капіталу, виступатиме ключовою опорою відновлення економіки в умовах постійних викликів та трансформацій.

Список використаної літератури

1. Александрова М. М. Європейський вектор регуляторних вимог до страховиків // Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу : тези II Міжнар. наук.-практ. конф., 1–2 листопада 2021 р. Житомир : Житомирська політехніка, 2021. С. 249–250.

2. Базилевич В. Д. Новітні тенденції та протиріччя на страховому ринку України // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2012. Вип. 133. С. 5–8.

3. Бобик М. В. Виклики становлення правового регулювання діяльності страховиків в Україні. С. 292–297.

4. Бунін С. В. Аналіз розвитку Європейського ринку страхових послуг // Ефективна економіка. 2017. № 4.

5. Бурбель Л. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://interfax.com.ua/news/blog/856594.htm (дата звернення: 17.07.2025).

6. Вінницька О., Чвертко Л. Тенденції розвитку страхового ринку України // Економічні горизонти. 2025. – Режим доступу: http://eh.udpu.edu.ua/article/view/334882

7. Економічна правда. Страховий ринок України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://epravda.com.ua/projects/strahoviy-rinok-ukrajini-804202/

8. Клапків Ю. М. Функції ринку страхових послуг: теоретико-методологічна концептуалізація // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія «Економіка». 2017. Т. 18, вип. 301. С. 60–66.

9. Клапків Ю. М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.

10. Кулина Г., Фаріон Я. Світовий ринок страхових послуг в умовах зміни парадигми глобального економічного розвитку // Світ фінансів. 2017. Вип. 3. С. 48–59.

11. Летняк С. П. Стан і перспективи розвитку ринку страхування життя в Україні // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2019. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2019_12_21

12. Національна асоціація страховиків України (НАСУ). Огляд страхового ринку України за 2024 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nasu.com.ua/oglyad-strahovogo-rynku-ukrayiny-za-2024-rik

13. Національний банк України. Огляд небанківського фінансового сектору (травень 2025) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2025-05.pdf

14. Національний банк України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua (дата звернення: 06.08.2025).

15. Національний банк України. Захист прав споживачів небанківських фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/consumer-protection/non-bank-customers (дата звернення: 09.09.2025).

16. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nfp.gov.ua (дата звернення: 15.07.2025).

17. Research Journal. Тенденції розвитку світового страхового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://research-journal.org/economical/tendencii-razvitiya-mirovogo-straxovogo-rynka (дата звернення: 20.07.2025).

18. Shirinyan A. A., Shirinyan L. V. Страховий ринок, ринок страхування і ринок страхових послуг: нове розуміння і визначення // Облік і фінанси. 2024. № 1(103). С. 93–101.

19. STATISTICS: UKRAINE, 1Q2025: insurers' activities remained stable, and the sector was profitable. Xprimm Insurance Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.xprimm.com/STATISTICS--UKRAINE-1Q2025-insurers-activities-remained-stable-and-the-sector-was-profitable-articol-34-23361.htm

20. Forinsurer. Statistics of the insurance market of Ukraine [Електронний ресурс] // Forinsurer – Journal on Insurance and InsurTech. – Режим доступу: https://forinsurer.com/stat

21. Онишко С. В., Богріновцева Л. М., Ключка О. В. Трансформація страхового ринку України в умовах сьогодення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ir.dpu.edu.ua/entities/publication/94ad66c7-9ed7-4de4-abc4-b6c0e7982e59

ДОДАТКИ

Додаток А

Ключові етапи розвитку правового регулювання страхового ринку України з 1991 по 2021 рік

Рік	Нормативний акт / орган	Основні зміни / значення
1996	Закон України «Про страхування» № 57/96-ВР (07.03.1996)	Впорядкування правового регулювання діяльності страховиків, підвищення мінімального статутного фонду, впорядкування видів страхування, підвищення вимог до резервних фондів.
2001	Закон України «Про страхування» (нова редакція)	Збільшено мінімальний статутний фонд, посилено вимоги до платоспроможності, розширено сфери інвестиційної діяльності, вдосконалено страхові резерви.
2002	Указ Президента № 1153/2002 «Про Держфінпослуг»	Створення Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, впорядкування державного нагляду за фінансовими послугами, включно зі страховим ринком.
2011	Указ Президента «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг»	Ліквідація Держфінпослуг; формування нового рівня державного нагляду та політики у сфері страхування.
2015–2020	Постійні зміни та удосконалення законодавства	Посилення вимог та стандартів діяльності страховиків; зменшення кількості страхових компаній; наближення законодавства до європейських стандартів.
2020	Ліквідація Національної комісії	Передача повноважень з нагляду за ринком фінансових послуг Національному банку України.
2021	Закон України «Про страхування» № 1909-IX (нова редакція)	Нові підходи до ліцензування страховиків; підвищено вимоги щодо статутного капіталу, платоспроможності та якості страхових послуг; наближення законодавства до європейських норм.

Додаток Б

ТОП-10 страховиків за виплатами у 2024 р.

№	Страхова компанія	Виплати у 2024 р., тис. грн	Рівень виплат, %
1	ТАС СГ	1 975 269	40,47%
2	ARX	1 720 080	40,19%
3	УНІКА	1 693 728	44,73%
4	ІНГО	1 562 648	45,81%
5	УСГ	1 531 975	50,90%
6	ВУСО	1 414 312	40,85%
7	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	1 320 233	41,82%
8	PZU УКРАЇНА	1 048 070	46,63%
9	КНЯЖА	1 005 342	39,94%
10	UNIVERSALNA	844 679	33,32%